

самих документів, але автор поступив собі инакше: тільки меншість, розмірно незначне число записок подав він в оригіналі, звичайно же переказує їх зміст по румунськи, часом (але далеко не всюди) наводячи деяки уривки в оригіналі. Тим способом, при малім розповсюдженню знання румунської мови, для більшости дослідників лишить ся ся публікація мертвим капіталом (в додатку вийшла вона в часописи *Economia natională*, і відбитки її в продажі нема). Може поява її заохотить до публікації документів і реєстр міського архива — на се вже давно час.

Друга публікація містить „Історичні розвідки про Кілію і Білгород“, а ліпше сказати — хроніку зверхніх подій, звязаних з сими двома містами, досить механічно зроблену і доведену до XIX в. (стор. 1—281). Більший інтерес мають додатки (ст. 282—354) — витяги з архивів львівських, краківських і королевецьких, *in extenso* і в ексцерптах та реєстрах — звісток та згадок про ті міста і Волощину взагалі, XV—XVII в. Є тут небезінтересні документи про торговельні зносини, і про політичні події → тут для нас особливий інтерес можуть мати звістки про козаків з останньої чверти XVI в.

Книга містить крім того кілька ілюстрацій (вийнятих в значній часті з книги: Бессарабія, вид. Батюшкова), показчик літератури й імен власних.

М Грушевський.

М. Довнаръ-Запольскій — Государственное хозяйство в. кн. Литовскаго при Ягеллонахъ, томъ I, К., 1901, ст. IV+807+CXII+2.

На сю працю — магістерську дисертацію теперішнього професора київського університета, мали ми на гадці дати ширшу рецензію, але що рецензенти досі не справили ся, а час минає, обмежаємо ся короткою заміткою.

Велика ся книга становить безперечно цінну вкладку в літературу в. кн. Литовського. Вона зачепила цілий ряд питань, досі майже або зовсім не студіованих і внесла масу нового матеріяла, з невиданих актів Литовської Метрики, до пізнання внутрішнього життя в. кн. Литовського. З сього боку — та й не тільки з сього, вона пригадує праці М. Любовского — широкі рами, зачеркнені праці, маса свіжого матеріяла, але не раз без бажаного поглиблення студії, переважно глухі цитати на невиданий матеріял, де тяжко сконструювати виводи автора й приходиться ся гірко жалувати, що бодай ексцетитів з документів він не подав*),

*) Автор заповідає видання серії господарських устав і рішень що до управи великокняжих маєтностей, але досі ми не чули про вихід їх.

тяжкий і не прозорий спосіб викладу, перевага систематичного над історичним дослідом. Автор вправді робить екскурси — навіть досить часті, в історію описуваних явищ, але се тільки екскурси і вступи супроти головного змісту книги — системи оподаткування середніх десятиліть XVI в. Він зрештою включив в план своєї роботи „огляд економічного устрою держави в досліджуванім часі“, але переніс се в другий, заповіджений том своєї праці; тому що такі другі томи дуже часто потім зовсім не виходять, приходиться ся дуже жалувати, що він сього огляду не дав там, де йому властиво треба бути — перед оглядом оподаткування.

Книга починається вступом (с. 7—88), де дано загальний погляд на державний процес в. кн. Литовського з економічного становища (в деталі не входжу — деякі замітки буду мати нагоду піднести в огляді внутрішніх відносин в. кн. Литовського, в V т. моєї Історії), далі наступає в п'яти розділах огляд джерел доходів: чинности адміністраційні й судові, державні маєтності, акцизи й мито, монета, державні обовязки (служба й податки). В додатках звертає на себе увагу цінна серія документів до історії мита.

Ш. автор в своїй передмові не підносить претенсій що до вірности своїх висновків і висловляє лише бажання, щоб зібраний ним матеріал був користним для дальших студій в. кн. Литовського. Розуміється, що ся надія вповні оправдана, і праця автора буде дуже користна для дальших дослідників. Коли же ставити бажання, ми б побажали тільки, по перше — аби автор доложив старань видати все важнїйше з того документального матеріалу, на яким він опер свою розвідку, як оправданне своїх висновків і як підставу для дальших — своїх і чужих дослідів, по друге — аби він дійсно зробив і видав ту заповіджену другу частину своєї праці, що має містити огляд економічної еволюції й фінансової організації в. кн. Литовського.

М. Грушевський.

Dr. Ludwik Boratyński — Stefan Batory i plan ligi przeciw Turkom (1576—1584). (Rozprawy Akademii Umiejętności, wydz. hist.-filoz., s. II, t. XIX, Краків, 1903, ст. 197—347).

Отся праця молодого історика основана майже виключно на невиданих жерелах — актах дипломатичних зносин між Польщею і Ватиканом, зібраних і переписаних польською „римською експедицією“ та перехованих в академії яко т. зв. „римські теки“. І в тім головна вартість праці, бо попад те не визначається вона ані методом, ані критичним апаратом, ані новістю й оригінальністю поглядів й освітлення — противно грішить навіть перемішанням важного з менше важним і балакучістю, що часто у авторів „дипломатичної“ історії доходить до нудоти... В порівнянню